

Nr 57.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om utredning rörande förbättrade pensionsförmåner för den vid Aktiebolaget statens skogsindustrier anställda, till bolagets pensionskassa anslutna arbetarpersonalen.

(5:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Grym m. fl.* (I: 95) och den andra inom andra kammaren av herr *Wiklund* i Öjebyn *m. fl.* (II: 127), har hemställts, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande möjligheterna att åstadkomma förbättrade pensionsförmåner för den vid Aktiebolaget statens skogsindustrier anställda, till bolagets pensionskassa anslutna arbetarpersonalen.

Vid 1941 års riksdag fattades beslut om att domänverkets skogsindustriella rörelse, vilken dittills drivits i domänstyrelsens egen regi, skulle överföras till ett för ändamålet särskilt bildat aktiebolag, Aktiebolaget statens skogsindustrier. I sammanhang därmed prövades också pensionsfrågorna för personalen vid den industriella rörelsen. Före rörelsens överlåtande på bolaget åtnjöt arbetarpersonalen pensionsrätt enligt 1934 års tjänstepensionsreglemente för arbetare, 1934 års kungörelse angående s. k. summarisk arbetarpension och 1936 års familjepensionsreglemente för arbetare.

Rörande pensionsfrågans ordnande efter övergången till bolagsdrift anförde chefen för jordbruksdepartementet i *propositionen nr 68/1941* bland annat följande.

För den arbetarpersonal, som övertoges av bolaget vid dess bildande, finge man räkna med att bolaget ordnade pensioneringen efter samma grunder som enligt gällande författningar vore fastställda för arbetare i statens tjänst. Frågan, huru pensionsvillkoren borde utformas för den personal, som framdeles anställdes av bolaget, borde enligt departementschefens mening för det dåvarande lämnas öppen. I överensstämmelse med vad som i allmänhet vore brukligt beträffande statlig verksamhet som bedrevs i det privata företagens form borde lösningen av pensioneringsfrågan för sådan personal som senast nämnts i första hand ankomma på bolagets ledning.

I sitt utlåtande nr 32/1941 anslöt sig *jordbruksutskottet* till departementschefens uppfattning, att någon rubbning i pensionerna för de arbetare eller andra befattningshavare, som voro anställda hos domänverket och

övergingo i bolagets tjänst, icke kunde ifrågakomma. Beträffande pensioneringen av de anställda, vilkas pensionsförhållanden voro oreglerade vid bolagets övertagande av rörelsen, liksom av den personal, som därefter anställdes hos bolaget, ville utskottet icke motsätta sig att frågan om dessa personalgruppers pensionering tills vidare lämnades öppen och i första hand bleve beroende av en uppgörelse mellan bolagets ledning och personalen. Utskottet utgick härvid emellertid från att »pensionsfrågan ordnades på ett tillfredsställande sätt och under hänsynstagande till personalens berättigade intressen».

Riksdagen godkände vad utskottet sålunda uttalat (skr. nr 243/1941).

Sedan härefter bolagsbildningen kommit till stånd i enlighet med statsmakternas beslut, träffade *Aktiebolaget statens skogsindustrier* vissa anstalter i syfte att ordna pensioneringen såväl för den från domänverket övertagna personal, vilken icke tidigare haft sina pensionsförhållanden reglerade, som för den personal, som anställdes efter bolagets övertagande av rörelsen eller som kunde komma att senare anställas. I vad angick arbetarpersonalen utarbetade bolagsledningen i huvudsaklig överensstämmelse med de villkor, som tillämpades vid försäkring hos Arbetarpensionskassan (APK), förslag till pensionsbestämmelser för framtida arbetare, vilket förslag under år 1942 blev föremål för vissa överläggningar med personalen. Förslaget innebar i huvudsak, att egen pension skulle intill fyllda 67 år utgå med 800 kronor, efter nämnda ålder med 400 kronor; änkepension skulle utgöra högst 300 kronor om året. (Å dessa belopp skulle några rörliga tilläggsförmåner icke utgå.) Från bolagsledningens sida underströks, att de erbjudna pensionsvillkoren, såvitt bolaget hade sig bekant, vore jämförliga med de bästa som för det dåvarande erbjödos inom den privata skogsindustrien, »vilket villkor under ärendets tidigare behandling under hand uppställts». Under förhandlingarna uttalades från arbetarpartens sida, att även om de erbjudna förmånerna i huvudsak överensstämde med vad som erbjödes i sådana enskilda skogsindustriella företag, vilka bäst tillgodosåge arbetarnas intressen, så vore förmånerna trots detta otillräckliga. Arbetarna begärde därför en viss ökning av pensionerna; egen pension borde sålunda utgå med 1 000 respektive 500 kronor i stället för 800 respektive 400 kronor. Bolaget tillmötesgick emellertid icke arbetarnas begäran (frånsett en obetydlig justering av änkepensionen), utan fastställde, sedan förslaget i juni 1942 underställts Kungl. Maj:ts prövning, pensionsreglemente enligt grunderna för försäkring hos Arbetarpensionskassan (APK) på basis av bolagets tidigare gjorda erbjudanden, varefter för ändamålet bildades en särskild pensionskassa.

Vid 1946 års riksdag framfördes *motionsvägen* förslag om åtgärder i syfte att förbättra de pensioner, varom här är fråga (motion II: 170).

Motionen avstyrktes av domänstyrelsen och statskontoret.

För egen del anförde *bankoutskottet* i utlåtande nr 41 i huvudsak följande.

De enligt Aktiebolaget statens skogsindustriers pensionskassa utgående pensionerna vore icke oväsentligt lägre än de pensioner, som tillkomme arbetare med pensionsrätt enligt de statliga arbetarpensionsreglementena. Under sådana förhållanden vore det förklarligt, att de genom bolagets försorg pensionsförsäkrade arbetarna kunde anse sig missgynnade i jämförelse med den från domänverket övertagna personalen med pensioner enligt statliga grunder. Det borde dock framhållas, att enligt vad handlingarna i ärendet utvisade beslutet om pensionsförsäkringen föregåtts av förhandlingar mellan bolaget och arbetarna samt att från arbetarpartens sida vitsordats, att bolaget gjort sitt bästa för att åstadkomma pensionsvillkor jämförliga med de förmånligaste inom den privata skogsindustrien förekommande. Mot bakgrunden härav syntes fog knappast föreligga för den av motionärerna företrädda uppfattningen, att de av statsmakterna angivna riktlinjerna för pensioneringens ordnande skulle ha blivit åsidosatta av bolaget. Det borde vidare icke förbises, att bolaget vore organiserat som ett affärsföretag, vars verksamhet skulle bedrivas i konkurrens med den enskilda skogsindustrien. Frågan om pensionernas storlek syntes vid sådant förhållande vara av beskaffenhet att böra lösas genom avtal mellan bolaget och personalen. Att riksdagen genom särskilt beslut skulle ingripa reglerande i fråga om pensionsförhållandena inom bolaget syntes utskottet icke kunna ifrågakomma. En åtgärd i sådan riktning vore ägnad att inskränka den handlingsfrihet för bolagsledningen, som man velat vinna genom bolagsformens användning i detta fall. Med hänsyn till det anförda funne utskottet sig böra avstyrka, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om åtgärder beträffande pensionsförhållandena vid bolaget.

Fem reservanter inom utskottet ansågo, att utskottet bort föreslå riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning, huruvida och i vad mån den efter Aktiebolaget statens skogsindustriers tillkomst anställda arbetarpersonalen kunde anses ha kommit i åtnjutande av de pensionsförmåner, som riksdagen förutsatt i samband med beslutet om bolagets bildande.

1946 års riksdag beslöt i enlighet med bankoutskottets hemställan, att motionen icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Till stöd för det i *de nu föreliggande motionerna* väckta förslaget anföres i motionen II: 127 huvudsakligen följande.

Av den lämnade redogörelsen torde framgå, att de mellan bolagsledningen och arbetarparten förda »underhandlingarna» om pensionsförmånerna för den personal, som anställts efter bolagets tillkomst respektive kunde komma att senare anställas, liksom för den från domänverket övertagna personal, som icke tidigare haft sina pensionsförhållanden reglerade, näppeligen hade karaktären av förhandlingar i egentlig mening. Arbetarparten saknade i själva verket möjlighet att i detta sammanhang göra sina anspråk gällande. Redan efter kort tid förspordes också bland de berörda arbetarna ett utbrett missnöje med den lösning pensionsfrågan för deras

vidkommande erhållit. Det framstod ur deras synpunkt såsom i hög grad orättvist, att de enligt bolagets pensionskassa utgående pensionerna avsevärt understego de pensioner, som tillförsäkrats den personal, vilken vid övergången till bolagsdrift redan förvärvat pensionsrätt enligt de statliga pensionsreglementena. Man kunde icke finna, att bolagsledningen följt de av jordbruksutskottet och riksdagen angivna riktlinjerna, nämligen att pensionsfrågan skulle ordnas under hänsynstagande till personalens berättigade intressen. I syfte att söka åstadkomma en förbättring av pensionsvillkoren tillsattes i januari 1943 från arbetarsidan en delegation, vilken trädde i förbindelse med bolagsledningen. Det visade sig emellertid icke möjligt att på denna väg nå det åsyftade målet på grund av de avsevärt ökade pensionsavgifter, som en höjning av pensionsbeloppen skulle förutsätta.

De skäl, som år 1946 föranledde riksdagen att icke vidtaga några positiva åtgärder till förbättrande av de pensionsförmåner det här gäller, torde väl mindre ha bottnat i någon principiell ovilja från riksdagens sida att åstadkomma en i och för sig välmotiverad utjämning av åtskillnaden i pensionshänseende mellan å ena sidan den från domänverket övertagna personalen med pensionsrätt enligt de statliga reglementena och å andra sidan den efter bolagets bildande nyanställda — tvärtom vitsordade ju bankoutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande att det vore förklarligt, att de genom bolagets försorg pensionsförsäkrade arbetarna kände sig missgynnade — än däri att Aktiebolaget statens skogsindustrier organiserats som ett affärsföretag, vars verksamhet avsetts att bedrivas i konkurrens med den enskilda skogsindustrien, och att man ställde sig tvekan inför en åtgärd, som skulle kunna framstå som ett ingripande i bolagsledningens åtgöranden. Även med beaktande av dessa synpunkter bör enligt vår mening icke förbises, att utskottet och riksdagen i samband med bolagets bildande uttalade såsom en given förutsättning, att pensionsfrågan skulle lösas under hänsynstagande till personalens berättigade intressen. Huruvida bolagsledningen verkligen kan anses ha ställt sig dessa riksdagens intentioner till efterrättelse synes med fog kunna diskuteras; vi hänvisa härvidlag till den i det föregående lämnade redogörelsen. I varje fall har den »pensionering» som åstadkommits genom bolagets försorg aldrig från arbetarsidan erkänts som någon godtagbar uppgörelse. Oavsett det nu sagda tala enligt vår mening flera skäl för att pensionsfrågan bringas till en ur personalens synpunkt acceptabel lösning. Under den tioårsperiod som förflutit sedan bolaget bildades har bolagets verksamhet utvidgats högst avsevärt, och dess ställning är för närvarande synnerligen väl konsoliderad. Bland annat ha genom avskrivningar betydande vinstmedel direkt investerats i nyanläggningar. Icke minst mot bakgrunden härav framstår det som en gård av rättvisa att personalen genom ökat pensionskydd beredes sin skäliga andel i produktionsökningen. En speciell anledning att vidtaga en justering av pensionsbeloppen ligger också däri, att realvärdet av pensionsförsäkringarna, vilka ju i motsats till de statliga pensionerna icke äro förenade med några rörliga tilläggsförmåner utan en gång för alla fixerade, till följd av penningvärdesförsämringen successivt nedgått, vilket haft till följd att den redan tidigare avsevärda klyftan i pensionshänseende mellan å ena sidan de enligt de statliga pensionsreglementena pensionsberättigade anställningshavarna och å andra sidan den personal varom här är fråga ytterligare markerats. Det förtjänar i detta

sammanhang slutligen omnämnas, att enligt vad som uppgivits vissa enskilda skogsindustriföretag på sistone sett sig föranlättna att bereda sina anställda ett efter de inträdda förändringarna avpassat ökat pensionskydd.

Då den väckta frågan synes kunna giva anledning till överväganden i ett vidare sammanhang, bör densamma lämpligen göras till föremål för närmare utredning genom Kungl. Maj:ts försorg.

Utskottet. Såsom den lämnade redogörelsen utvisar, har frågan om en förbättring av pensionsförmånerna för den vid Aktiebolaget statens skogsindustrier anställda, till bolagets pensionskassa anslutna arbetarpersonalen redan vid ett tidigare tillfälle prövats av riksdagen, nämligen år 1946 i anledning av en då väckt motion. Även vid detta tidigare tillfälle påtalades från vederbörande motionärers sida det otillfredsställande i att den till pensionskassan anslutna personalens pensioner avsevärt understego pensionerna för arbetare med pensionsrätt enligt de statliga reglementena. Bland annat med hänsyn till att pensionsvillkoren från början fastställts att i huvudsak svara mot vad som inom enskilda skogsindustriella företag högst erbjödes och då vidare en åtgärd i motionens syfte kunde tydas som ett ingrepp i bolagsledningens åtgöranden, föranledde motionen icke någon riksdagens åtgärd.

Då nu frågan om en förbättring av de pensioner varom här är fråga ånyo förts på tal, har utskottet icke kunnat undgå att taga intryck av de synpunkter, som i de föreliggande motionerna anförts till stöd för en åtgärd i sådan riktning. Särskilt vid jämförelse med pensionerna enligt de statliga arbetarpensionsreglementena framstå de från pensionskassan utgående pensionerna numera såsom otillräckliga. Till följd av att förstnämnda pensioner icke äro förenade med några rörliga tilläggsförmåner utan en gång för alla fastlåsta vid bestämda belopp — högst 800 kronor om året — har den redan tidigare bestående, avsevärda skillnaden i pensionshänseende efter hand ytterligare vidgats. Ur personalens synpunkt måste det givetvis te sig otillfredsställande, att pensionerna inom ett i bolagsform drivet statsföretag så avsevärt som fallet här är skola behöva understiga de pensioner, som utgå i statlig arbetaranställning i allmänhet, detta i synnerhet som, på sätt i motionerna anföras, vissa enskilda skogsindustriföretag ordnat pensioneringen för sina anställda på ett mera tillfredsställande sätt än vad fallet är för i motionerna berörda arbetare. Ur rättvisesynpunkt finner utskottet starka skäl tala för att denna fråga upptages till förnyad behandling av bolagets ledning. Det synes lämpligt att parterna genom överläggningar söka träffa en för dem båda rimlig överenskommelse. Utskottet har i anledning av motionerna velat uttala nu anförda synpunkter.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 95 och II: 127, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 21 mars 1952.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Näsgård, Ohlon, fröken Andersson, herrar Leander, Gillström, Eric Ericson, Sundelin, Bergh, Hesselbom, Erik Gustaf Andersson, Birger Andersson och Fridolf Jansson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Malmberg i Skövde, Mårtensson i Uddevalla, Wallentheim, Lindholm, Rubbestad, Åkerström, Johansson i Mysinge, Kollberg, fröken Elmén, herrar Jansson i Kalix, Gustafsson i Stockholm, Nihlfors och Hjalmarson.
